

Gheorghe Crăciun. Regândirea postmodernității Cultură și schizoidism

Ideea scrierii unui „repertor de concepte vicioase”, pe ale căror sensuri să se plieze membrana abnormalității lumii actuale, nu surprinde la un gânditor complex și riguros precum Gheorghe Crăciun. Un atare proiect incită cu atât mai mult, cu cât se propune într-un spațiu în care realitatea imediată scapă conceptualizării. Datele cotidianului se topesc unele într-altele, se anulează și reassemblează în permanență, obligă la producerea a noi și noi moduri de reprezentare și exprimare. Acesta e spațiul narcisic al „societății-spectacol” contemporane. Aliaj de suprafețe, lucios și neted ca pielea, tapetat cu imagini vidate de profunzime, împânzit de iluzii stereoscopice. Făcând din economia de piață o forță motrice, lumea de astăzi pare a se desfășura la limita derizoriului. Totuși, situarea noastră în postmodernitate s-ar refuza înțelegerii în lipsa asumării critice, reactive, a unor concepte, în raport cu actuala stare de lucruri.

Inițial, Gheorghe Crăciun și-a imaginat cartea ce urma să se numească *Viciile lumii postmoderne* (Editura „Tracus Arte”, București, 2011, cu o prefață de Carmen Mușat), sub forma unui „dicționar” de noțiuni cheie, viciate de maniera reticulară, în care lumea postmodernă își consumă plăcerile, crispările, dramele. Mai mult însă decât o incursiune în atmosfera rarefiată a conceptelor care definesc postmodernitatea, cele unsprezece corpusuri narrative ale cărții – reprezentând seria articolelor publicate de autor în „Observator cultural” în 2006, sub genericul al cărui titlu îl poartă, de altfel, volumul – articulează o veritabilă „«fenomenologie» de valori și antivalori”, „o colecție de reflexe și reflecții”, de „intermitențe, eșantioane, definiții, derute interne și externe”, dar și „rute mentale și ruturi ale sensibilității”. *Viciile lumii postmoderne* reprezintă, în primul rând, expresia acutei interiorizări de către autor a realităților actuale – sociale, culturale, lingvistice, cu paradoxurile, contradicțiile și excesele lor. O carte vie, așa cum însuși autorul o dorea, secretată de propriul său schizoidism cultural: „Eu unul nu mă pot resemna la diferența dintre copie și unicat. Eu nu pariez pe virtualitate, nu cred în substitute, nu iubesc *rap*-ul și *house*-ul deși toate acestea mă fascinează, mă implantează în prezent, îmi cer o atitudine, nu mă lasă să dorm și să respir” (*Pe un peron de metrou*). Ca „formă de insomnie a conștiinței”, postmodernitatea se închide în pro-

priile ei obsesii, simptome, stereotipii. Cotidianul consumist al lumii de azi a substituit cu senzaționalismul evenimential, cu virtualul, cu hedonismul de paradă, materia din care este modelată conștiința. Redusă la o sumă de prezenturi ritualizate, experiența nu mai reușește să semnifice.

De pe o poziție „privilegiată”, a unui spirit autonom pentru care „a avea” nu se dovedește nicio clipă mai important decât „a fi”, Gheorghe Crăciun ne provoacă la o (re)luare în posesie a lumii. La implantarea conștiinței noastre, anesteziată de viteza fulgurantă cu care se derulează extazele vieții cotidiene, în carnea realului. Nu conceptele *per se* îl fascinează pe autor. Simpla invocare a unor termeni și sintagme precum „globalizare”, „cosmopolitism”, „comunicare instantanee”, „voyeurism”, „diseminar”, „clubbing”, trasează limitele unui câmp minat al retoricii postmoderne. Aici pândește pericolul indecidabilului, al incomunicabilității experienței. Apoi, rigoarea academică „omoară, usucă, îngheață tot ce atinge”. Textul *Viciilor...* seduce prin forța gândirii aplicate a teoreticianului de a pătrunde dincolo de modul clișeistic, redundant, în care percepem anumite formule și formulări. Autorul forează adânc în coaja noțiunilor, sfidează sterilitatea conceptuală a postmodernității. Opu său poate fi considerat, mai degrabă, un pseudorechizitoriu. Gheorghe Crăciun pune sub lupă și denunță, totodată, *crizele* pe care conceptele, departe de a fi inocente, le generează și insinuează fascicular în conștiința noastră. Însuși „postmodernismul” este un astfel de concept provocator de crize. Criza autismului individualist, a gustului personal, a limbajului, a comunicării, a subiectivității, a esteticii, a religiei, a istoriei ș.a.m.d., converg spre o „gnoză profană” în care fenomenele, evenimentele, până și conflictele vitale și-au pierdut timpul propriu de existență. Globalizarea economică atrage după sine, din punctul de vedere al autorului, și o globalizare mentală, estetică, morală, antropologică.

În *Viciile lumii postmoderne*, Gheorghe Crăciun dezvoltă un mod de gândire și de „interpretare” ale lumii actuale profund autentice. Semnificativă mi se pare premisa excluderii, cel puțin în parte, a reperelor bibliografice. Zona autorului de meditație este eliberată de orice fel de *prescrieri*. Semnele lumii noastre, ne

Cronica literară: eseu

spune Gheorghe Crăciun, nu trebuie consumate într-o „bulimie a pluriparticipării”, ci înțelese, explicate, disecate, apropiate cu o viteză încetinită: „(...) demersul pe care îl propun aici vine dintr-o necesitate internă, indusă de mediul de viață la care suntem obligați să ne adaptăm din fugă, și aceasta parcă în afara oricărei reflecții. E ca și cum ceea ce ni se oferă n-ar mai avea nevoie de nici o adevărire, de nici un fel de retorică generală a susținerii de principiu” (*Globalizarea la container*). Autorul destituie clișeele de care sunt suprasaturate discursurile lumii contemporane. Ne propune, în ultimă instanță, să regândim postmodernitatea. În pofda relativismului ubicuu, să aderăm la cotidian prin filtrul propriei noastre subiectivități, naturi constitutive, propriului corp, până la nivelul senzorial, organic sau chiar visceral. Cu toate că, odată dispărat orizontul metafizic, nu mai poate fi închipuită reprezentarea unificată a existenței, să aspirăm la recuperarea posibilității funcționării noastre coerente, în relație cu lumea. Instituirea unui raport de complementaritate între exterioritatea indeterminată a lumii contemporane și ontologic constituie o asemenea modalitate de funcționare coerentă. „Singura exterioritate care ne aparține ontologic este corpul”, ne avertizează, convins că „trupul știe mai mult”, autorul. Corpul trebuie să rămână un spațiu privat, al intimității noastre cu noi înșine și cu lumea, depozitarul conștiinței plăsării noastre profunde în lume. Transformarea corpului într-o emblemă, într-un galantar, reprezintă o consecință a hipertrofiei diversității, a consumului de imagine lipsit de discernământ.

Întrebarea ce anume face atât de dificil de gândit megafenomenul social și artistic „postistoric”, „postuman”, eșafodajul lumii prezenteiste, „postcrise”, „prost scrise”, își caută în mod constant răspunsurile în parametrii relației, deopotrivă implicate și detașate, a autorului cu (i)realitatea cotidiană. Mereu „în pas” cu propria corporalitate, Gheorghe Crăciun rămâne totuși „cu un pas înapoia realului”. Perspectiva bivalentă îi permite să citească realitatea asemenea unui text sau unei rețele dense de texte care se intersectează. Să o parcurgă ca pe o hartă a propriilor ei anomalii. Observarea unui panou publicitar, de către autorul – și el „musafir” al lumii „asistențiale” de astăzi – aflat pe peronul unei stații de metrou din București, constituie pretext pentru reflecție și extrapolare în câmpul problematicii limbajului promoțional. Frapat de calitatea cuvântului *diversitate* de noțiune simptomatică pentru lumea postmodernă, autorul, personaj în propria-i „proză de idei”, se autointeroghează despre posibilitatea stabilirii unei conexiuni între

Cronica literară: eseu

varietatea ofertelor de produse și metamorfozele societății românești postcomuniste. Alunecarea ideilor dinspre general spre particular este realizată spontan, în cel mai firesc mod cu putință. Obiectivul autorului se focalizează pe fizionomiile persoanelor din jur, pe vestimentația acestora. El înregistrează nu doar stridențele care aparțin unei anumite organizări a suprafețelor. Agresivitatea formelor de nerăbdare imprimată pe chipurile călătorilor, „absorbite în alte structuri de indistinție” decât în trecut, dar la fel de amăgitoare, trădează o dramă a condiției individului de cumpărător, consumator, *juisseur*. Suspendarea opoziției dintre unicitatea noastră interioară și diversitatea care ni se oferă la tot pasul are drept rezultat depersonalizarea. Viața și piața se suprapun, se condiționează reciproc. Isteria consumului alienează.

Gândirea autorului român este irigată de o pregnantă dimensiune etică. El întreprinde și o critică de tip conservator a democratizării valorilor în societatea de consum, postcomunistă. Pentru Gheorghe Crăciun, teaurizarea valorii în produs, în ne semnificativ, reprezintă un „viciu” central al lumii globalizate și globalizante. Ruptura noastră cu vraja sloganurilor simplissime care ne invită ostentativ să performăm alegeri artificiale în favoarea sau în detrimentul unui produs sau al altuia, devine mai greu de înfăptuit, pe măsură ce societatea capitalistă se transformă într-o vastă piață nu doar a obiectelor, ci și a ideilor, emoțiilor, credințelor, principiilor, obiceiurilor cotidiene. „Viciile” sunt nevrozele lumii postmoderne, alimentate de pluritatea falselor posibilități de alegere. Viciul e o necesitate pe care incertitudinea „bunei situații în viață” a împins-o aproape de patologic: „De peste tot, din ziare, din romane și poezii, de la televizor, de pe zidurile acoperite cu *graffiti*, din reclame și oferte, din spectacole *fashion parades*, de pe internet și de pe site-uri, din filme și din manifestările *underground*: același adevăr care ne asaltează simțurile și conștiința: lumea de azi este o lume vicioasă, viciată, vecină cu nebunia, trăindu-și cu disperare plăcerile, așteptându-și cu nepăsare mântuirea” (*Cum se joacă ultima carte?*). Scindată între neputința de a părăsi cu adevărat modernitatea și imperativul înaintării, dat de „bovarismul unor valori fără debite”, post-modernitatea e schizofrenică. Morala, metafizica, și-au găsit propriile substitute perverse. Reclamele, brandurile, etichetele și termenele de garanție, televizorul, telefonul mobil și internetul – iată doar câteva dintre „simbolurile tragice”, în viziunea autorului, ale lumii noastre.

Departate de a dezarma prin rigiditate, *Viciile lumii postmoderne* e o carte savuroasă. Autorul urmărește modalitățile prin

care starea de fapte gândite laolaltă sub termenul-umbrelă de *postmodernism* își prelungește tentaculele în realitatea limbajului. El „iscodește” limbajul din interior, iar textul capătă fermecătoare accente eseistice, narative și poetice. Gândirea teoreticianului absoarbe în pliurile sale filonul gândirii filosofice europene a secolului al XX-lea. Modul de inserție în limbaj, precum și conceptele unor gânditori ca Baudrillard, Lyotard, Wittgenstein, Barthes, Foucault, Deleuze sau Guattari sunt repuse în cauză. De altfel, în unele dintre predicățile sale cardinale, spre Baudrillard se va glisa permanent – în mișcarea ei de căutare a unei „poezii teoretice”, sintaxă de „*softuri* conceptuale” – maniera teoreticianului român de a conferi ideilor o corporalitate lingvistică care se hrănește din propria substanță. La fel ca acela al sociologului francez, discursul lui Gheorghe Crăciun se distinge printr-o capacitate imuabilă de autogenerare. Ideea reprezintă sâmburele în jurul căruia crește pulpa limbajului. În lumea postmodernă, unde „trebuie tot timpul să înoți, să faci *surf*, să navighezi la întâmplare, să te scufunzi”, e necesară o nouă „piele lingvistică”, un alt limbaj, „lichid”, sau poate „o nouă viteză a vechiului limbaj”.

Un punct forte al acestui volum îl reprezintă publicarea, împreună cu ultimul text, *Singurătatea utilizatorului de telefon mobil*, rămas neterminat, a paginilor de jurnal ce conțin, *in nuce*, coordonatele esențiale ale proiectului cărții. Filele „caietului bordo” ne dezvăluie un autor pronunțat autoreflexiv. Demersul său se deschide spre propria-i autocritică, reevaluare, autointerpretare: „Simt de fapt că vreau să scriu despre ceea ce nu-mi place în lumea de azi. Dar vreau să depășesc limitarea subiectivă la propriul meu dezgust. Da, vreau să ies din lamentație, depresie, dezabuzare. M-am săturat de propria-mi deprimare și să tot fac pe deșteptul vorbind despre ființa din mine ca despre o valoare pe care n-am nici un mijloc să o descriu. Aș vrea să sar direct într-un limbaj de transparență publică, dar nu știu cum. Ieri credeam că e ușor să fac așa ceva. Astăzi nu mai sînt la fel de convins. Ceea ce am de spus se conceptualizează prea repede” (17 iulie).

Tradusă, *Viciile lumii postmoderne* – precum și celelalte cărți ale prozatorului român – l-ar situa cu siguranță pe Gheorghe Crăciun printre cei mai puternici gânditori europeni contemporani.

Gheorghe Crăciun, *Viciile lumii postmoderne*, prefață: Carmen Mușat, București, Editura „Tracus Arte”, 2011.

